

Interview: Lars Svensson

Lars Svensson werd geboren in 1941 en is auteur van het legendarische "Identification Guide to European passerines". In vogelland meer dan zomaar een beetje bekend dus, zeker bij onze ringers want zij gebruiken zijn bijbel vrijwel dagelijks. Deze Zweedse ornitholoog heeft een indrukwekkend palmares. Naast studies van enkele moeilijke soortenduo's of families (zoals spotvogels), ontrafelde hij in 2010 heel wat mysteries rond de zeldzame Humes Karekiet *Acrocephalus orinus*. Die werd lang beschouwd als 'de minst gekende vogel ter wereld'. En dan is er natuurlijk de ANWB- vogelgids. Het duurde decennia eer de laatste hand kon gelegd worden aan wat ontegensprekelijk de meest complete veldgids van Europa is. Ook dit onevenaarbare boek is van zijn hand.

Tien jaar geleden had ik de eer om samen met deze man de krachten te bundelen bij het gedetailleerd herschrijven van de herkenningcriteria voor Vorkstaartplevier en Oosterse Vorkstaartplevier. 'Meticulous birding' had een aparte tak van vogelstudie kunnen zijn waarvan Svensson de peetvader is. In de aanloop naar de elfde Belgische Vogeldag, waar hij op 25 februari 2012 gastspreker is, stelden we voor onze lezers enkele intrigerende vragen aan deze levende legende.

• Toen je begon met vogelstudie, was de beschikbare literatuur eerder, laat ons zeggen: 'rudimentair'. Wat spoorde jou aan om daar mee verandering in te brengen en wat inspireerde jou daarbij het meest?

LS: «Mijn interesse in het ringwerk ontwikkelde zich erg vroeg. Eind jaren '50 haalde ik mijn vergunning om nestjongen te ringen maar ik hielp ook met het ringen van trekvogels in Falsterbo in Zuid Zweden. In het begin en het midden van de jaren '60 nam ik deel aan de ringkampen in de vogelringstations Ottenby (Öland, Zweden) en Capri, Castello arbarossa, Italië. Dat laatste werd toen nog gecoördineerd door Zweedse ornithologen.

Erg fascinerend om al vogels in de hand te zien en vooral om te leren hoe ik hun leeftijd en geslacht kon bepalen. De toen beschikbare literatuur voldeed niet helemaal aan mijn wensen, maar kom, het lukte wel. De voornaamste publicaties in die tijd waren die van Rudolf Drost en Cornwallis & Smith. Ik startte onmiddellijk met het verzamelen van gegevens en maakte gestileerde tekeningen van vleugelformules. De bedoeling daarvan was om iets te maken voor de Zweedse ringers dat beter bruikbaar was. Mijn motivatie was sterk genoeg om de moeilijke zaken uit te klaren. In de eerste plaats voor mezelf, maar ook om ze daarna op een hopelijk verstaanbare manier te delen met anderen. Ik heb het geluk te beschikken over een soort 'pedagogische drang' of misschien wel een pedagogisch talent. Het eerste resultaat was een (Zweedse) brochure die diende als handige veldgids voor ringers in 1964. Later, in 1970, volgde meteen de eerste druk van de Identification Guide to European Passerines. Onvoorstelbaar dat dit werk nu, 41 jaar en vele edities later, nog steeds geldt als de voornaamste referentie op de markt.»

• Had je je grote idolen in die tijd?

LS: «Die had ik zeker. Onder de 'levende' ornithologen liep ik erg hoog op met Gustaf Rudebeck, roofvogelkenner van het eerste uur en trekvogelspecialist (voor de waarneembare trek dan). Op gelijke hoogte plaatste ik Carl Edelstam: één van de oprichters van de Ottenby en Capri- vogelringstations. Hij had een enorme encyclopedische kennis op het vlak van zoölogie. Het was één van mijn leermeesters van de eerste jaren. Claude Ticehurst, die met zijn *Phylloscopus*-monografie een mijlpaal neerzette, was dan weer mijn 'modelauteur'. Ik leerde veel door het lezen van de gidsen over zangers van Kenneth Williamson en het baanbrekende werk over piepers door B. P. Hall. De invloed van Erik Rosenberg kan ik dan weer niet genoeg benadrukken. Hij was auteur van verschillende Zweedse veldgidsen en publiceerde in 1953 ook *Fåglar I Sverige* (Vogels in Zweden). Zijn beschrijvingen van vogelgeluiden zaten ver voor op hun tijd. Op persoonlijk vlak had ik de eer om regelmatig het veld in te trekken met één van de beste Zweedse vogelaars aller tijden: Håkan Delin. Ook hij heeft een uitzonderlijke kennis van vogelgeluiden en is een waar expert in Noorse vogels.»

• Hoe ging je toen tewerk. Er was geen groot standaardwerk, geen internet. Kreeg je gemakkelijk toegang tot collecties van balgen* of waren het vooral de ringervaringen die nieuwe informatie aanreikten? Was je toen overtuigd dat je staalnames groot genoeg waren?

LS: «Hallo! Je vergeet dat er toen al wel een prachtig standaardwerk bestond: het vijfdelige The Handbook of British Birds van Witherby et al (1938-1941). Een prachtig werk dat de dag van vandaag zwaar ondergewaardeerd wordt of zelfs helemaal is vergeten. Die publicatie bewees ons haar degelijkheid wel in die tijd. Vanaf 1966 kwam daar stapsgewijs ook het extreem gedetailleerde Glutz & Bauer bij. Toegang tot musea? Ja, ik had de eer om vrije toegang te genieten tot de collecties in Kopenhagen en Stockholm. Later bezocht ik regelmatig de musea van Tring, New York en Parijs, met een uitzonderlijke zijsprong naar Sint-Petersburg, Almaty, Wenen en Berlijn. Terwijl een goede veldervaring een ultieme kennis kan opleveren, besefte ik heel vroeg dat je dat leerproces aanzienlijk versnelt wanneer je de praktijk combineert met de studie van balgen of vogels in de hand. Je arriveert in Tring en vindt er 16 volle laden met Steppiekiekieken, waarvan 90 exemplaren in een interessant verenkleed en van uiteenlopende data en locaties... Je zou er je leven aan vergooiden om die ervaring op een degelijke manier in het veld op te doen. Zou je niet gek zijn om geen gebruik te maken van de weelde aan informatie, die à propos net om die reden in die schuif ligt te wachten? Ik heb zelfs het ultieme voorrecht om over een sleutel te mogen beschikken van het Stockholm-museum. Wanneer ik benauwd wakker wordt met de prangende vraag "Hoe bepaal ik de leeftijd van een Waterspreeuw?", dan kan ik daar in het midden van de nacht naartoe (maar misschien zou mijn vrouw me toch tegenhouden).»

• Hoe controleer je of een handkenmerk ook bruikbaar is in het veld?

LS: «Mits een beetje inleving besef je wel wat mogelijk of onmogelijk zichtbaar is in normale veldcondities. Want in de hand bruist een vogel van fijne tinten en details, of die nu dood of levend is. Het is net die interactie tussen hand- en veldervaring die me heeft geleerd om die inschatting correct te maken. En ook daarom raad ik die werkwijze zo sterk aan. Het oog en het brein analyseren de materie en delen alles netjes onder in categorieën. Soms zal een subtiel bleker tintje bij een vogel in de hand, net erg opvallend zijn in het veld. Zoiets leer je enkel door de ervaring. Na verloop van tijd weet je hoe bepaalde details zich manifesteren in het veld. Of net niet.»

• De Scandinavische standaard ligt hoog wanneer we het over vogelkennis hebben, zeker in Zweden. Kan je dat verklaren? Bestaat er een soort 'virtuele leerschool', een vorm van kennis delen? Zijn er bepaalde plaatselijke ornithologische gemeenschappen of werkgroepen die dat niveau een zetje geven?

LS: «Naar mijn gevoel heeft de kennis zich ondertussen gelijkmatig gespreid over Europa en daarbuiten, dankzij de moderne literatuur en het internet. Wanneer je enkele decennia terug gaat dan geloof ik dat de standaardkennis van Zweedse vogelaars en ornithologen inderdaad op een relatief hoog peil zat. Misschien is dat toe te schrijven aan enkele invloedrijke personaliteiten en zien we een soort 'Björn Borg'-effect? Ik sprak al over Erik Rosenberg, Gustaf Rudebeck en Carl Edelstam. Er was ook Per Olof Swanberg (ervaren vogelfotograaf en amateurnornitholoog, auteur van verschillende belangrijke studies), Sigfrid Durango (auteur van vogelgidsen), Gunnar Svårdson (enkele invloedrijke artikelen, vooral over de trek) en vele anderen. Veel eerder was er uiteraard Carl von Linné en zijn leermeester Olof Rudbeck 'de jonge' (die het schilderwerk verzorgde voor het eerste vogelhandboek in 1690-1720). Indien de Zweden ooit echt de koplopers waren in de ornithologie, dan misschien ook dankzij het privilege van te mogen opgroeien in een groot land met een brede variatie aan vrij toegankelijke biotopen. We hadden heel die tijd de grote luxe om over vrije tijd te kunnen beschikken, onder meer doordat ons land gespaard bleef van de Wereldoorlog.»

• Hoe sta je zelf tegenover het relatieve conflict tussen het 'verzamelen' van balgen dat vandaag de dag nog steeds gebeurt (uiteraard op een veel meer verantwoorde manier dan in de 19de eeuw) en het beschermingsaspect van (met uitsterven)

bedreigde soorten? Is het verzamelen van soorten nog nodig in een tijd dat fotograferen zo voor de hand ligt? Afmetingen, stalen of DNA zijn zoveel logischer in het huidige, digitale tijdperk.

LS: «Om eerlijk te zijn: ik zie geen conflict. Zonder al die vogelcollecties in tal van musea zou onze vogelkennis veel minder ver hebben gestaan. Kennis die nu bovendien onontbeerlijk blijkt: kijk naar de groeiende nood om soorten tegen uitsterven te beschermen en om de achteruitgang van andere soorten een halt toe te roepen. Die collecties zijn erg belangrijk. Geef toe: van de wereldwijd misschien tien miljoen vogels die in zo'n schuif terecht kwam, is er geen enkele voor niets gestorven. Voor wetenschappers van vandaag en morgen betekenen ze een onuitputtelijke bron aan informatie. Ze zijn de basis van heel wat ornithologische kennis, voor sommige soorten zelfs de enige. Zet dat in perspectief! Denk aan de tientallen miljoenen vogels die elk jaar vermoord worden op Cyprus, Malta en Libanon, om enkele van de ergste voorbeelden te noemen. En dat om geen betere reden dan te eindigen als... snacks!

Ander voorbeeld: jaarlijks sterven nog grotere aantallen als slachtoffer van het verkeer. Of door visnetten. Of ze verdwijnen gewoon in de oceaan door foute navigatie. Een te zware focus leggen op de invloed van het beperkte verzamelen zoals het vandaag de dag nog gebeurt, lijkt me daarom niet echt eerlijk. Het is menselijk om zich te bekommeren om alle leven, maar je moet wel het totaalplaatje maken en redelijk zijn in je opvattingen.»

• Heel wat ringers gebruiken 's nachts luide geluidsbronnen. Waarnemers lokken vaak vogels aan in hun territorium, dat zijn dan vaak nog soorten die op wereldschaal

bedreigd zijn. Moeten er op dat vlak volgens jou ethische regels worden opgelegd?

LS: «Laat me door sommigen dan misschien een ongevoelige ouwe vogelkijker genoemd worden, maar hier moet me van het hart dat ik het er moeilijk mee heb wanneer vogelkijkers het tegen elkaar gaan opnemen over het gebruik van geluidsbronnen in het veld. Het is duidelijk in om mekaar verwijten toe te schreeuwen, vaak onder het wat melige motto 'het belang van de vogel staat boven alles'.

Moeten we dan ook stoppen met 'pishen' wanneer we een verscholen trekvogel te zien willen krijgen? Dat wordt nl. overal toegepast (nvdr: pishen is het aantrekken van vogels door het nabootsen van een alarmroepje door vogelkijkers). Hetzelfde verhaal wanneer het gaat om onze verantwoordelijkheden bij het opstoten van een dwaalgast, 'omdat hij voedsel moet zoeken en uitgeput is na een vlucht over de Atlantische Oceaan'.

Mijn innerlijk gevoel is dat dergelijke 'verstoring' erg weinig schade toebrengt aan vogels. Ze zijn geboren en geëvolueerd om zich vliegend van tak tot tak te bewegen, om te reageren op de echte of nagebootste roep van soortgenoten. Of net niet.

Tot iemand wetenschappelijk kan aantonen dat dergelijke menselijke acties daadwerkelijk schade berokkenen, verkies ik om vooral op de positieve insteek te focussen: dat die vogelkijker uit puur interesse een vogel wil beluisteren of bekijken. Bestuderen met andere woorden. Zo lang iemand zijn verstand gebruikt en niet overdrijft is er voor mij geen vuiltje aan de lucht. Wanneer er ergens een hele nacht luide geluidsopnamen worden gespeeld, dan neem ik aan dat die mensen daar de toestemming voor hebben en weten waarmee ze bezig zijn. Dergelijke projecten kunnen waardevolle informatie opleveren. En hoewel ik deze tactiek liever niet nationaal en op een onbeheerst grote schaal wil zien toegepast worden, zijn er argumenten om dat binnen het kader van een aantal projecten wél te doen.

Even nog dit over het afspelen van vogelgeluiden: wees voorzichtig om de ervaring van anderen niet met je eigen gewoontes te beïnvloeden. Het luid afspelen van een uilenroep kan de avond van andere aanwezige vogelkijkers in datzelfde bos behoorlijk parten spelen. Toen ik ooit mijn eerste zingende Fluitnachtegaal *Luscinia sibilans* hoorde in Siberië, vocht ik me een weg door het dichte woud en zag hem prachtig voor

me staan: Steve Madge met een luidspreker in zijn hand...!»

• **Wat zijn je grootste uitdagingen voor de toekomst?**

LS: «Wel, ik ben nu de 70 gepasseerd. Ik hoop dat het mij is toegestaan om mijn doelen en ambities wat bij te stellen en het wat rustiger aan te doen? Mijn nog redelijke gezondheid en conditie laten me toe om nog enkele jaren te reizen. Het zou fijn zijn moest ik mijn vaardigheden in het golfen terug op het niveau van een 'single figure handicap golfer' te kunnen stellen, een meer dan behoorlijk amateurniveau dus. Ook dat ik nog van veel flessen Cheval Blanc mag kunnen genieten... Nee serieus, wat ik eigenlijk écht wil is nog 'enkele' geluidsopnames aan mijn collectie toevoegen. Dat zijn nu 537 soorten met nog heel wat leemtes, zelfs van Zweedse soorten. Ik wil nog enkele artikels plegen waarvoor ik alle materiaal heb liggen maar nog niet aan schrijven toe kwam. Een West-Palearctisch handboek waaraan ik de laatste acht jaar werkte met Hadoram Shirihai. En dan nog wat meer tijd doorbrengen met mijn vrouw, kinderen en kleinkinderen... Genoeg uitdagingen?»

* Balg: Een voor conservatie geprepareerd ("gebalgd") dier of de geprepareerde huid van het dier.

Lars Svensson verzorgt twee lezingen op de Belgische Vogeldag op 25 februari 2012, een signeersessie is ingepland tijdens de middagpauze.

Interview: Gerald Driessens